

PATAI ILONA

PEDAGÓGUSOK ÉS SZÜLŐK EGYÜTTMŰKÖDÉSE EGY VIZSGÁLAT TÜKRÉBEN

A pedagógusok és a szülők különböző szerepet töltenek be a gyermek életében. Bagdy Emőke (1977, 7) szerint „a pedagógus alkotó munkája az emberformálás. Ebben pedig nemcsak a szakismereteit, tapasztalatait, hanem saját személyiségét használja fel munkaeszközként. Míg a szülők nevelési feladatai életük meghatározott szakaszára korlátozódnak, addig a pedagógus egy életen át hivatásos „másodszülői” funkciókat vállal, annak minden felelősségével és súlyával. (...) Személyiségesszükségének tudatos működtetéséhez egyrészt folyamatos és magas szintű önismeretre van szüksége, másrészt ugyanakkor ismernie is kell a gondjaira bízott gyermekek világát és egyedi személyiségét, hogy „eleven munkaeszközét” ne csak tudatosan, de hatékonyan is alkalmazhassa”. A szülőkkel való kapcsolattartásra sokféle lehetőség kínálkozik, úgy véljük, hogy a sikeres kapcsolattartás egyik eredményes eszköze lehet a kommunikáció.

Kutatásunk elméleti részének elkészítéséhez a Katedrában közölt cikksorozat korábbi részeiben áttanulmányoztuk a témával kapcsolatos hazai és külföldi szakirodalmat. A feltárt tanulmányok segítségével szerzett ismeretek, valamint saját érdeklődésünket is figyelembe véve határoztuk meg a kutatás célját, módszereit és feladatait. Hogyha a szülők és pedagógusok eredményesen akarnak együttműködni, csak egymást segítve végezhetik munkájukat. A kutatás középpontjába azok a tényezők kerültek, melyek leginkább befolyásolhatják a pedagógusok és szülők együttműködését.

Célul tűztük ki, hogy feltérképezzük, milyen hagyományos együttműködési formákat tartanak fontosnak a pedagógusok és a szülők, illetve szeretnénk megismerni az újszerű együttműködési formákat és módszereket a hatékony kapcsolattartáshoz.

A pedagógusok és szülők együttműködési lehetőségeivel kapcsolatban 2019-ben végeztünk kutatást. Tanulmányunkban a kutatás egy részének eredményei alapján szeretnénk képet

adni arról, milyen együttműködési formákat preferálnak a pedagógusok és szülők az általunk kiválasztott nevelési-oktatási intézményekben.

Az adatok begyűjtése céljából a kérdőíves módszert alkalmaztuk. A kérdőíveket magyar tannyelvű alapskolákban gyűjtöttük be, ahol a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának hallgatói végzik szakmai gyakorlatukat. Összeállítottunk egy kérdőívet, melyben több hasonló kérdést fogalmaztunk meg a pedagógusok és szülők részére. Ennek alapján tudtunk összehasonlítani a vélemények között. Mindkét fajta kérdőív demográfiai adatokat, valamint a témával kapcsolatos 12 zárt és 5 nyitott kérdést tartalmazott. A kérdőívek kitöltése névtelenül történt.

Az iskolák pedagógusai részére 130 kérdőívet és a szülők részére 280 kérdőívet küldtünk el. A pedagógusok által kitöltött kérdőívek közül 122 és a szülők részéről 245 kérdőív került feldolgozásra és kiértékelésre. Mivel a kutatást nem reprezentatív mintán végeztük, eredményeink és megállapításaink nem általánosíthatók. A kutatást a jövőben országosan reprezentatív mintán lehetne megtervezni és elvégezni.

A kutatásunkban feldolgozott válaszokat táblázatok, ábrák segítségével ábrázoltuk. A kutatásban részt vevő pedagógusok és szülők demográfiai adatait az 1. táblázat tartalmazza.

A kutatásban részt vett pedagógusok és szülők demográfiai adatainak összetétele elvárásainknak megfelelően alakult, mivel a kérdőívek legnagyobb részét mindkét csoportban nők töltötték ki. A gyakorlatban a család és

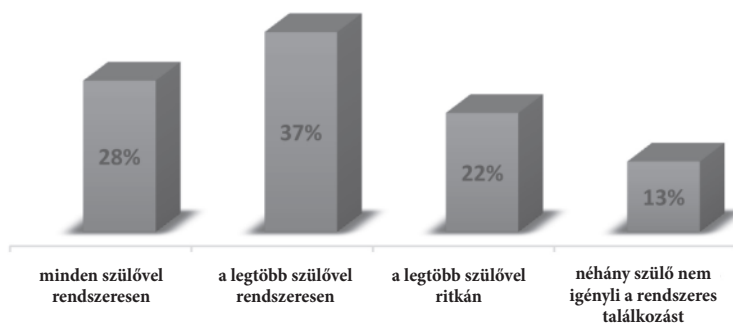
az iskola kapcsolattartása a szülők részéről az anyák érdeme. A feldolgozott kérdőívek 219 nő és 26 férfi adatait tartalmazzák. A kérdőíveket kitöltő pedagógusok összetétele: 107 nő, 15 férfi. A táblázat adataiból láthatjuk, hogy a férfi pedagógusból jóval kevesebb vett részt kutatásunkban. Véleményünk szerint a pedagóguspálya az utóbbi évtizedekben női szakmává vált, régebben több férfi dolgozott pedagógusként, de mára egyre kevesebben maradtak a pályán. Ennek oka az lehet, hogy Szlovákiában a pedagógusok munkája nincs kellőképpen értékelve. A szomszédos országokban, így Magyarországon és Csehországban is hasonló a helyzet, amit több tanulmány és kutatási eredmény is alátámaszt. Valószínűnek tartjuk, hogy az alacsony bérek miatt a férfiak a családfenntartás érdekében jobb kereseti lehetőségek után érdeklődnek.

Az elméleti részben arra a megállapításra jutottunk, hogy leggyakrabban a szülők és pedagógusok közti együttműködés kezdeményezői a pedagógusok. Ezért nekik tettük fel a kérdést: „Milyen gyakran tartja a kapcsolatot a szülőkkel?” (1. számú ábra)

A kutatásban részt vett pedagógusok 37%-a a legtöbb szülővel és 28%-a minden szülővel rendszeresen tartja a kapcsolatot. Ez figyelemre méltó eredmény, ebből is kiderült, hogy a szülők többsége igényli a rendszeres együttműködést. Azok a szülők, akiknek fontos a rendszeres kapcsolattartás, a beszélgetések során aktuális információkra tesznek szert. Folyamatosan tudják követni gyermekeik iskolai teljesítményét, magatartását, osztálytársaival való kapcsolatát, továbbá a közös iskolai programokról is időben kapnak tájékoztatást, stb. A kutatás-

Válaszadók	Nő	Férfi	Város	Község
Pedagógusok	107	15	93	29
Szülők	219	26	187	58
Összesen	326	41	280	87

1. számú táblázat: A kutatásban részt vett pedagógusok és szülők demográfiai adatai

1. számú ábra: A pedagógusok szülőkkel való kapcsolattartásának felmérése

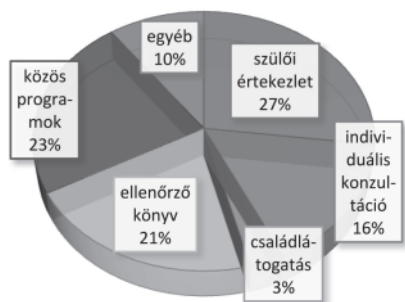
ban részt vett pedagógusok eredményei alapján kevesebb azoknak a szülőknek az aránya, akik ritkán keresik a közös találkozásokat (22%). Örömmel vettük tudomásul, hogy a szülőknek csak 13%-a nem igényli a pedagógussal való találkozást.

A pedagógusok a kérdőív következő pontjában kifejtették véleményüket, és rámutattak azokra a leggyakoribb okokra, amelyek nagyban befolyásolják a szülőket abban, hogy nem jelennek meg a közös találkozásokon: ilyen például a házasság felbomlása, a munkanélküliség, a család szociálisan hátrányos helyzete, a gyermekek

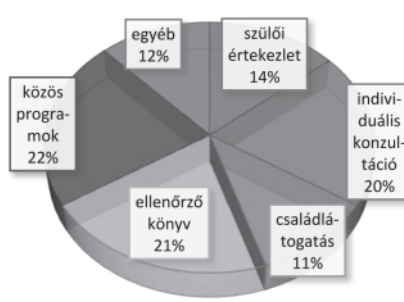
elhanyagolása vagy a problémák előli elzárkózás a szülők részéről, a munkahelyi elfoglaltságból fakadó időhiány.

A kérdőív következő pontjában felsoroltuk a leggyakoribb hagyományos kapcsolattartási formákat az iskola és a család között. Ezek közül kellett a szülőknek és pedagógusoknak a számukra legmegfelelőbb kapcsolattartási formákat kiválasztani és sorba rendezni. Az eredmények a 2., 3. és 4. ábrán láthatók.

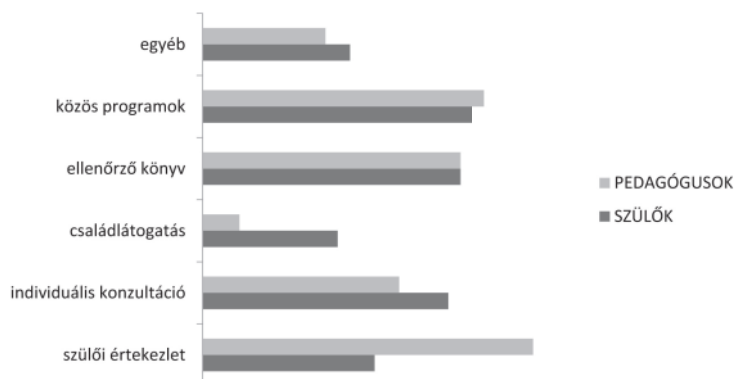
A 2. ábrából látható, hogy a pedagógusok részéről a legfontosabb együttműködési forma a szülői értekezlet (27%). A második helyre a

2. számú ábra: Együttműködési formák a pedagógusok preferenciái alapján

3. számú ábra: Együttműködési formák a szülők preferenciái alapján

4. számú ábra: Együttműködési formák összehasonlítása a szülők és pedagógusok preferenciái alapján

közös programok kerültek (23%), a harmadik helyre az ellenőrző könyvek segítségével történő együttműködés (21%). A pedagógusok az individuális konzultációt a negyedik helyre tették (16%), utána következtek az egyéb együttműködési formák – 10%-ban, és csak 3%-uk tartotta fontosnak a családlátogatást.

A 3. ábra a szülők által preferált kapcsolattartási formák százalékos feldolgozását mutatja be. A szülők számára a közös programok (22%) és az ellenőrző könyv (21%) segítségével történő együttműködési forma került az első és a második helyre. Ezt követte az individuális konzultáció a fogadóóra keretén belül (20%). A szülői értekezlet a negyedik helyre került 14%-kal. Az egyéb kapcsolattartási formák 12%-ot és a családlátogatás 11%-ot kapott.

A pedagógusok és a szülők válaszai alapján az adatokat a 4. ábrán hasonlítottuk össze.

A 4. ábrán a pedagógusok és szülők preferenciája alapján láthatjuk a kapcsolattartási formák közti különbségeket. A legnagyobb különbség a szülői értekezlet és a családlátogatás között van. Az üzenetek az ellenőrző könyvön keresztül a mai napig továbbra is jól működnek. A gyors információközlés a két partner között megfelelő, jól működő kapcsolattartási forma. A szülők és pedagógusok egyformán (21%) fontosnak tartják. A közös programokon való részvételt is mindkét fél csaknem egyforma arányban (pedagógusok 23%, szülők 22%) jelölte meg. A szülő számára fontosabb az, hogy gyermeke pedagógusával individuális konzultáción vegyen részt a fogadóóra keretén belül. A pedagógusok közül kevesebben jelölték be ezt a kapcsolattartási formát. Feltételezzük, hogy a szülőknek egyre kevesebb a szabadidejük, ezért csak a gyermekükkel kapcsolatos információk iránt érdeklődnek. A családlátogatás fontossága a pedagógusoknál csak 3%-ban, míg a szülőknél 11%-ban jelent meg. Viszont az eredmények azt mutatják, hogy annak ellenére, hogy a szülőknél magasabb százalékot kapott ez a kapcsolattartási forma, mégis a felsorolt lehetőségek közül az utolsó helyre került. A szülők részéről talán azért lehet kedvezőbb a helyzet, mivel a legtöbb szülő szívesebben kommunikálna otthoni környezetben a pedagógussal. A családlátogatás régebben gyakori volt környezetünkben, manapság csak ritkán fordul elő, hogy a pedagógus

meglátogatja a családot. A kitöltött kérdőívek eredményei alapján elmondhatjuk, hogy a felmérésben részt vevő pedagógusok és szülők, akik ezt a kapcsolattartási formát jelölték meg, vidéki iskolákból származtak.

A témánkkal kapcsolatos, a kérdőívben feltett 12. kérdés a szülők és pedagógusok újszerű kapcsolattartási formáira irányult. A kutatásban részt vett válaszadók, pedagógusok és szülők néhány sikeres együttműködés alapján sorolták fel és mondták el motiváló véleményüket a kapcsolattartási formákkal kapcsolatban.

A pedagógusok az újabb kapcsolattartási formák közül a gyakorlatban gyakran alkalmazzák az internetes és telefonos kommunikációt, nyitott napokat, sportrendezvényeket, kulturális eseményeket, illetve további közös programot szerveznek – ilyen például a családi nap, a közös gulyásfőzés, szalonnasütés, a különböző versenyek, vetélkedők, közös kirándulások szervezése a szülőkkel és nagyszülőkkel. Az aktív részvétel lehetővé teszi, hogy közös élményekre tesznek szert. Az iskolák nagyon fontosnak tartják a közös programok szervezését, azonban nagy figyelmet szentelnek a szülők javaslatainak. Néhányan hangot adtak arról is, hogy nem minden szülő akar együttműködni az iskolával. A peda-

gógusok azt is megjegyezték, hogy vannak olyan szülők, akik csak a saját gyermekükre kíváncsiak, ezért csak olyan programon vesznek részt, ahol a gyermekük szerepel. Fontos, hogy az iskola olyan rendezvényeket, előadásokat kínáljon a szülők részére, ahol mindenki érintett lehet valamilyen témában vagy tevékenységben, így senki nem érezheti magát kirekesztve és együttműködő marad. A kölcsönös segítségnyújtás szintén erős kapcsolat lehet.

A szülők részéről szintén fontos kapcsolattartási forma a telefonos és internetes kapcsolat. A legtöbb szülő szívesen vesz részt kulturális és sportrendezvényeken, szülői bálon, maszkabálon, anyák napi ünnepségen, rendezvényeken, amelyek konkrét ünnepekhez kötöttek. Fontosnak tartják a környezetvédelmet is: a szemétszedést a gyermekekkel, a közös kirándulásokat, a közös programokat (ahol a gyermek és szülő egyaránt részt vehet), családi napokat, nyílt napokat, stb. Érdeklődésük kiterjedt az esetmegbeszélő csoportfoglalkozásokra, ahol a tanulók problémáinak megoldása érdekében pszichológus, speciális pedagógus vagy gyermekorvos tart előadást és tanácsokkal látja el a szülőket.

A tanulmányban nem került sor a kérdőív alapján feldolgozott összes kutatási eredmény ismertetésére, azonban összegzésként elmondhatjuk, hogy az iskolának és a családnak egyformán döntő szerepe van a gyermek életében, ezért fontos, hogy a gyermek érdekét képviselve törekedjen az együttműködésre. Mindkét intézménynek vannak bizonyos előnyei a neveléssel kapcsolatos téren. Az iskola előnye, hogy szakképzett pedagógusok foglalkoznak a gyermekkel, a család előnye az, hogy a gyermeket születésétől kezdve ismeri, és egész életre kiható érzelmi kapcsolatokat alakít ki a gyermekkel. Véleményünk és tapasztalataink is azt sugallják, hogy mindkét fél egy közös cél érdekében fontosnak tartja a gyermek pozitív irányú, mintaszerű nevelését. A legtöbb szakember és kutatási eredmény is azt bizonyítja, hogy a tanulók nevelése és oktatása nem lenne sikeres a szülők és pedagógusok hatékony együttműködése nélkül.

FELHASZNÁLT IRODALOM

■ Bagdy Emőke (1977): *Családi szocializáció és személyiségzavarok*. Budapest, Tankönyvkiadó.

